

ГОРОДЕЦЬКА

Тетяна Едуардівна
tgorodetskaya@ukr.net

УДК 336.2

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В
УКРАЇНІ

ПІКІНЕР

Валерія Андріївна
cafedra.pf@gmail.comFEATURES OF TAXATION SYSTEM
CONSTRUCTION OF POPULATION IN
UKRAINEк.е.н., доцент, завідувач
кафебри, Харківський
інститут фінансів КНТЕУстудент, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

Побудова ефективних систем оподаткування громадян-платників податків в умовах нестабільної економіки є ключовим фактором збільшення доходів місцевих бюджетів і фінансової самостійності територіальних громад. У статті визначено переваги та недоліки єдиного податку як форми оподаткування фізичних осіб в Україні.

Построение эффективных систем налогообложения граждан-налогоплательщиков в условиях нестабильной экономики является ключевым фактором увеличения доходов местных бюджетов и финансовой самостоятельности территориальных общин. В статье определены преимущества и недостатки единого налога как формы налогообложения физических лиц в Украине.

Building effective systems of taxation of citizens - taxpayers in an unstable economy is a key factor in increasing the incomes of local budgets and the financial independence of territorial communities. The article defines the advantages and disadvantages of a single tax as a form of taxation of individuals in Ukraine.

Ключові слова: податки, податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, система оподаткування, альтернативна система оподаткування

Ключевые слова: налоги, налог на доходы физических лиц, единый налог, система налогообложения, альтернативная система налогообложения

Keywords: taxes, personal income tax, single tax, taxation system, alternative taxation system

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економіки оподаткування фізичних представляє собою один із найважливіших факторів державного регулювання, оскільки саме за допомогою податкової політики держава не тільки формує джерела фінансування суспільно-необхідних витрат, а й забезпечує перерозподіл валового національного доходу, створює необхідні передумови до структурної перебудови національної економіки та її зростання. За допомогою податків держава вилучає частину чистого доходу суспільства і доходів населення і розподіляє її відповідно з економічними, політичними і соціальними цілями. Тобто, податкова політика держави, як складова економічної політики, нерозривно пов'язана з фінансовими відносинами між державними інститутами та платниками податків.

Проблеми оподаткування фізичних осіб традиційно привертають увагу науковців і практиків, оскільки в цій сфері перехрещуються інтереси держави з інтересами громадян – платників податків. На сьогодні гармонізація підтримання балансу цих інтересів дозволяє створити необхідні умови для забезпечення підйому економіки, соціальної стабільності в суспільстві та підвищення добробуту населення.

Податкові реформи, що проводяться в останні роки, показали значення і вплив податків на розвиток соціально-економічних процесів в Україні. Суспільний зміст податків дає можливість проникнути в їхню глибинну сутність, дозволяє розкрити внутрішній зміст і еволюцію, найважливіші ознаки та особли-

вості, а також механізм взаємодії базису і надбудови.

Проблемам побудови ефективної системи оподаткування фізичних осіб присвятили свої наукові праці Буряковський В.В., Варналії З.С., Єфименко Т.І., Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Піддєрьогін А.М., Соколовська А.М., Юрій С.І. та інші.

МЕТА РОБОТИ визначити особливості побудови загальної та альтернативної систем оподаткування фізичних осіб в Україні з метою розробки пропозицій щодо підвищення соціально-економічної ефективності їх функціонування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використовувались загально-теоретичні методи, а саме системний підхід, діалектичний та історичний методи, методи аналізу та синтезу, метод порівняння та логічного узагальнення. Теоретичною основою дослідження є наукові праці українських і зарубіжних вчених у сфері фінансів та оподаткування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасна система оподаткування фізичних осіб в Україні представляє собою комбінацію податків, обов'язкових платежів і деяких альтернативних спрощених податкових технологій. Вона включає різні види податків за окремими групами платників: громадяни – резиденти та нерезиденти України, фізичні особи та фізичні особи-підприємці. Залежно від обраного виду підприємницької діяльності та порядку оподаткування суб'єктів оподаткування визначається система

оподаткування: загальна або альтернативна.

Загальна система оподаткування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб має більш складну форму оподаткування для бізнесу з точки зору ведення обліку й складання звітності. Проте вона дозволяє займатися будь-яким незабороненим законом видом діяльності та не має інших обмежень, притаманних спрощеній системі оподаткування. Доходи фізичних осіб-підприємців, отримані протягом календарного року, оподатковуються згідно з Податковим кодексом України податком на доходи фізичних осіб за загальною ставкою 18%. Крім того, фізичні особи-підприємці можуть бути платниками ПДВ, акцизного та екологічного податків, мита, рентної плати, податку на майно.

За період існування України оподаткування доходів громадян зазнало численних трансформацій та перетворень методом апробації як прогресивної, так і пропорційної системи оподаткування особистих доходів. При цьому в різні періоди податок на доходи фізичних осіб (прибутковий податок з громадян) з точки зору фіскальної достатності й економічної ефективності сприймався неоднозначно. Його другорядність у 90-ті рр. ХХ ст., яка була зумовлена такими причинами, як недосконалість конструкції фіскального механізму, низький рівень доходів переважної більшості громадян, неготовність платників до сплати через низький рівень довіри до держави [1, с. 38-39], викликала об'єктивну потребу в реформуванні системи прибуткового оподаткування фізичних осіб.

Відмітною рисою податку з доходів фізичних осіб виступає пряме визначення доходу платників. Історично майнові податки (поземельний, промисловий) з'явилися раніше прибуткового оподаткування. Але прибутковий податок, будучи особовим податком, за своїм економічним змістом є більш зручними і доходним у порівнянні з реальними податками, оскільки останні торкаються якого-небудь окремого джерела доходу, тоді як об'єктом прибуткового оподаткування є різного роду доходи, незалежно від джерела їхнього походження. Саме податок з доходів фізичних осіб, як ніякий інший, відповідає принципів всезагальності оподаткування, тому що будь-яка фізична особа-резидент і нерезидент (при одержанні доходів із джерелом їхнього походження в Україні) залучається до сплати цього податку за наявності об'єкта оподаткування. Крім залучення до сплати податку фізичних осіб, що знаходяться на території держави, державі належить право оподатковувати доходи своїх громадян, що перебувають за її межами [2, с. 13].

Одним з найсуперечливіших елементів розвитку оподаткування в Україні є застосування альтернативних режимів оподаткування. Починаючи з 1999 р. (період запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності) серед вчених і практиків не вщухають дискусії щодо фіскальної ефективності та економічної доцільності співіснування загальної та альтернативної систем оподаткування.

Застосування альтернативних систем оподаткування базується на принципах:

- спрощення ведення бізнесу через простоту нарахування та сплати податків;
- зменшення обсягу ведення податкової звіт-

ності;

- гармонізації податкового та бухгалтерського обліку;
- зменшення загальних витрат на управлінську складову господарської діяльності [3, с. 24].

Підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, можуть скористатися наступними перевагами цієї системи:

1. Простота ведення обліку, нарахування та декларування податку (касовий метод).

2. Звільнення від сплати ряду податків та інших обов'язкових платежів, а саме: податку на додану вартість, за винятком платників єдиного податку 3-ї групи, які виявили бажання сплачувати ПДВ; податку на прибуток підприємств; земельного податку; податку на доходи фізичних осіб.

3. Відсутність потреби застосовувати РРО для 1-ї групи, окрім торгівлі «технічно складними побутовими товарами».

При цьому для спрощеної системи оподаткування притаманні наступні недоліки:

1. Наявність заборон щодо окремих видів діяльності. Наприклад, не можуть бути платниками єдиного податку 1-ї, 2-ї та 3-ї групи суб'єкти господарювання, які провадять діяльність з: видобутку, реалізації корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення, обміну іноземної валюти, управління підприємствами, торгівлі антикваріатом, фінансового посередництва, надання послуг пошти та зв'язку і інші.

2. Нерезиденти не можуть бути платниками єдиного податку;

3. Обмеження щодо кількості працівників (крім 3-ї групи єдиного податку).

4. Обмеження в обсязі доходу.

5. Виключно грошова форма розрахунків з контрагентами.

6. Фіксована ставка податку, що не залежить від отримання прибутку для платників єдиного податку 1-ї та 2-ї групи.

7. Не залежно від результатів діяльності наявна обов'язкова сплата ЄСВ в мінімальному розмірі для 2-ї та 3-ї групи платників єдиного податку, а для платників 1-ї групи – 0,5 мінімального страхового внеску.

8. До того ж, платники єдиного податку 2-ї групи мають деякі нюанси роботи з підприємствами на загальній системі оподаткування, а саме: вони мають право виготовляти і продавати товари підприємствам на загальній системі, надавати послуги ресторанної сфери (банкети на замовлення), але надавати послуги можуть тільки платникам єдиного податку та населенню.

Сьогодні на вибір системи оподаткування підприємцями впливають різні фактори, до яких слід віднести: вид діяльності (виробництво, реалізація продукції, надання послуг, виконання робіт тощо); наявність або відсутність вхідного ПДВ чи вигода для партнерів; обсяг реалізації продукції; кількість найманих працівників [4, с. 185].

Будь-яка система, у тому числі і податкова, будується на певних принципах, які є «фундаментом» для зведення самої системи. Також варто враховувати, що

мова йде про принципи побудови системи оподаткування, і, отже, зазначеним принципам також властива певна системність. Це означає, що кожен принцип є самостійним, але, водночас, він не автономний і, як слід, порушення кожного з принципів, як відзначає Ю.Л. Смирнікова, з неминучістю призведе до порушення всієї системи принципів у цілому [5, с. 162]. Таким чином, якщо в системі принципів порушується один із головних принципів щодо оподаткування фізичних осіб, це може з неминучістю призвести до порушення всієї системи в цілому.

ВИСНОВКИ

Об'єктивна необхідність стимулювання малого підприємництва продиктовано системною перебудовою економіки України, її соціальною орієнтацією. Мале підприємство стало масовим явищем, яке впливає на всі сторони суспільного життя завдяки своїй спроможності чітко відчувати ринкову кон'юнктуру, сприймати нові технології, швидко реагувати на зміни суспільних потреб.

Процес еволюції системи прибуткового оподаткування в Україні пройшов шлях від стягнень на користь державних інститутів данини (найдавніша форма прямого оподаткування) до розробки та формування сучасної моделі оподаткування фізичних осіб. Історичний досвід системи оподаткування населення формувався в умовах тривалого поневолення української держави. Характерними особливостями вітчизняної системи оподаткування є низький рівень подат-

кової культури та свідомості населення, примусовість, надмірність податкових платежів та заплутаність законодавчо-правових норм, що викликає певну нестабільність податкової системи та проблеми у пошуках напрямків вдосконалення чинної податкової системи в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. Мельник В.М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні: можливості зростання / В.М. Мельник // *Фінанси України*. – 2007. – № 12. – С. 38-41.
2. Пепеляев С.Г. Подоходный налог – принципы и структура. – М.: Аудиторская фирма «Контакт», 1993. – 88 с.
3. Покатаєва О.В. Спрощена система оподаткування в контексті Податкового кодексу України / О.В. Покатаєва // *Право і безпека*. – 2011. - № 1 (38). – С. 22-27.
4. Коцупатрий М.М. Системи оподаткування діяльності фізичних осіб- підприємців в Україні / М.М. Коцупатрий, С.І. Ковач, К.В. Безверхий // *Актуальні проблеми економіки*. – 2012. – № 10. – С. 183-194.
5. Смирнікова Ю.Л. Принципы налоговой системы Российской Федерации: доктрина и законодательство // *Финансово- правовая доктрина постсоциалистического государства*. – Черновцы: Рута, 2003. – Вып. 2. – С. 160-170.